

کار ما رنگ آمیزی آثار موسیقی هست

88 سال پیش که نوازندگان سازهایی کلاسیک به رهبری غلامحسین مین‌باشیان دور هم جمع شدند تا ارکستر بلدییه را تشکیل دهند، کسی نمی‌دانست در آینده ارکستر سمفونیک تهران از دل آن بیرون خواهد آمد.

جام جم آنلاین: 88 سال پیش که نوازندگان سازهایی کلاسیک به رهبری غلامحسین مین‌باشیان دور هم جمع شدند تا ارکستر بلدییه را تشکیل دهند، کسی نمی‌دانست در آینده ارکستر سمفونیک تهران از دل آن بیرون خواهد آمد.

ارکستر سمفونیک بلدییه بعدها توسط پرویز محمود سازماندهی و در اوایل دهه 50 خورشیدی از حمایت‌های دولتی برخوردار شد. ارکستر بلدییه که دیگر به ارکستر سمفونیک تهران تغییر نام داده بود در سال 1369 طعم رهبری فریدون ناصری را چشید. این هنرمند روزهای زیادی را با ارکستر سمفونیک تهران گذراند و آن را به جایگاه خوبی رساند، به گونه‌ای که هنوز بسیاری از هنرمندان، دوره رهبری ناصری را عصر درخشان ارکستر سمفونیک تهران می‌دانند.

با کناره‌گیری و سپس فوت فریدون ناصری، ارکستر سمفونیک دچار مشکلات زیادی شد به گونه‌ای که هرچند وقت یک بار هنرمندانی چون ایرج صهبایی، نادر مشایخی، علی رهبری، منوچهر صهبایی و... به طور موقت رهبری این گروه بزرگ ارکسترال را بر عهده گرفتند تا به امروز که ما با وجود نادر مرتضی‌پور به عنوان رهبر دائم، همچنان شاهد رفت و آمد رهبران مهمان هستیم.

سطح هنری رهبران مهمان

یکی از موارد مهمی که طی سال‌های اخیر توجه همه علاقه‌مندان را به خود جلب کرده، حضور رهبران مهمان برای ارکستر سمفونیک است. این مساله به واسطه اجرای برنامه سفارشی یا به منظور اجرای رپرتواری خاص توسط آهنگسازان یا حضور رهبران بین‌المللی رخ می‌دهد. برای مثال اگر ارکستر قرار باشد هفته دفاع مقدس آثاری از مجید انتظامی را بنوازد، به رهبری خود این آهنگساز روی صحنه می‌رود و....

هم‌اکنون و با گذشت فراز و نشیب‌های زیاد، در حالی که ارکستر سمفونیک تهران دارای رهبر دائمی شده است، باز هم شاهد حضور رهبران مهمان هستیم. به گونه‌ای که در اجرای 24 و 25 تیر در تالار وحدت، شهرداد روحانی چوب رهبری را به دست می‌گیرد.

شهرداد روحانی که این روزها با ارکستر سمفونیک تمرین دارد، درباره رفت و آمد رهبران مختلف به ارکستر و تأثیرشان بر پیشرفت نوازنده‌ها می‌گوید: بستگی دارد چه کسی می‌آید و چه کسی می‌رود. فقط صرفاً چون رهبر مهمان و دائم هستند دلیلی نمی‌شود ارکستر پیشرفت کند یا نکند. اگر یک رهبر مهمانی بیاید که خوب باشد، طبیعتاً به پیشرفت ارکستر کمک می‌کند و اگر در حد متوسط باشد کمک چندانی نمی‌کند.

او مساله رهبر مهمان را در تمام دنیا روندی معمول می‌داند و می‌افزاید: خیلی از ارکسترهای بزرگ ممکن است، مدتی به دنبال یک رهبر دائم باشند و حتی یک فصل هنری را نیز با رهبران مهمان ادامه دهند، اما به طور معمول در همه جای دنیا این گونه است که رهبر دائم برای ارکستر انتخاب می‌شود و برنامه‌ریزی سالانه را انجام می‌دهد، به کارهای مختلف ارکستر نظارت می‌کند و بعد طی فصول هنری از رهبران مهمان نیز دعوت می‌کند.

منوچهر صهبایی که حدود 2 سال رهبر ثابت ارکستر سمفونیک بود نیز درباره حضور رهبر مهمان می‌گوید: من قبل از این که به عنوان رهبر ثابت مسوولیت ارکستر را به عهده بگیرم، سال‌ها به عنوان رهبر مهمان با آن کار کرده بودم. حتی در سال 1350 اولین رهبر مهمان ارکستر سمفونیک بودم که از خارج ایران آمدم و برنامه‌های زیادی را روی صحنه بردم.

وی ادامه می‌دهد: در تمام دنیا معمولاً ارکسترها یک رهبر ثابت دارند که هم مدیریت هنری و هم مسوولیت‌های اجرایی ارکستر را بر عهده دارد که در میان برنامه‌هایش اگر امکاناتی فراهم شود، رهبر مهمان هم دعوت می‌شود.

رهبری ارکستر مثل نقاشی کردن است

نادر مرتضی‌پور که از ابتدای امسال به سمت رهبری دائم ارکستر سمفونیک منصوب شد، درباره ویژگی و وظیفه یک رهبر ارکستر

می‌گوید: رهبری ارکستر باید با هدف و دلیل بوده و هر حرکتش براساس دانش و آگاهی از قطعه مورد نظر باشد. در واقع او نقاشی است که از قبل می‌داند نتیجه استفاده از بعضی رنگ‌ها به تنهایی یا مخلوط کردنشان با یکدیگر روی بوم در روز روشن، زیر چراغ، با نور کم و... چه خواهد بود.

مرتضی‌پور: رهبری ارکستر باید با هدف و دلیل بوده و هر حرکتش براساس دانش و آگاهی از قطعه مورد نظر باشد. در واقع او نقاشی است که از قبل می‌داند نتیجه استفاده از بعضی رنگ‌ها به تنهایی یا مخلوط کردنشان با یکدیگر روی بوم چه خواهد بود
مرتضی‌پور ادامه می‌دهد: رهبری ارکستر روش برقراری ارتباط با نوازندگان بدون استفاده از هیچ زبان شناخته شده‌ای است. مشکل رهبری ارکستر، فرماندهی و مدیریت نیست بلکه مشکل این است که باید بدون حرف زدن و تنها با استفاده از حرکات موزون دست، بدن، چشم و انرژی (امواج) با ارکستر ارتباط برقرار کند.

پاسخگویی همه امور

نادر مرتضی‌پور که این روزها در کنار شهرداد روحانی نظاره‌گر تمرینات ارکسترش است، در این ارتباط می‌گوید: رهبر ارکستر باید با حوصله و صبر با ارکستر تمرین کند و تمام دانش هنری و مدیریت خود را به کار بگیرد.

وی معتقد است همان طور که نوازنده‌ای برای اجرای برنامه باید تمرین کند تا برای یک اجرای خوب آماده و آماده‌تر شود، ارکستر هم نیاز به تمرین دارد؛ البته رهبر ارکستر هم باید با ساز خودش که همان ارکستر است تمرین کرده تا به کیفیت مطلوب و مورد نظرش برسد.

این رهبر ارکستر با انتقاد از بی‌مهری‌هایی که به ارکستر و رهبران آن می‌شود، می‌گوید: رهبر ارکستر یک روز محبوب است و یک روز مورد بی‌مهری قرار می‌گیرد، چرا؟ چون تمام مسوولیت‌ها متوجه رهبر ارکستر است.

همه نوازندگان، ساز رهبر ارکستر هستند

صدادهی هر ارکستر در درجه اول به رهبر و بعد به نوازنده‌ها باز می‌گردد چراکه او باید صدای مطلوبی را از ارکستر بیرون بکشد.

شهرداد روحانی با تأیید این که بخش زیادی از قدرت نوازندگی و شیوه اجرا به رهبر ارکستر باز می‌گردد، می‌گوید: طبیعتاً خود نوازنده‌ها هم باید توانایی زیادی داشته باشند. رهبر ارکستر در حقیقت مثل یک معلم است، اما معلم یک گروه بزرگ. ساز یک رهبر، تمام نوازندگان ارکستر است.

او می‌افزاید: من به عنوان رهبر به جای این که پیانو یا ویولن بزنم با حرکات دستم و با نگاهم به نوازنده‌ها و با برداشتی که از آن اثر دارم، باعث می‌شوم نوازنده‌ها به بهترین وجه قطعه را اجرا کنند.

وی درباره نقش رهبر در رنگ‌آمیزی ارکستر می‌گوید: من در مقام یک رهبر نمی‌توانم در نت‌های تمام بزرگان موسیقی دستی ببرم و آنها را عوض کنم، ولی در یک جاهایی می‌توانم به عنوان کسی که برداشتی از یک آهنگ دارم، حالت‌ها را تغییر دهم و همین تغییر حالت‌ها باعث می‌شود که اثر، رنگ دیگری به خود بگیرد.

ارکستری جوان

ارکستر سمفونیک تهران در میان نمونه‌های مشابه جهانی‌اش، بسیار جوان محسوب می‌شود که طی سال‌های اخیر نیز اقدام به جذب نوازندگان جوان کرده است.

شهرداد روحانی رهبر مهمان ارکستر سمفونیک در این باره می‌گوید: کار رهبر خوب ارکستر این است که خاصیت‌های خوب نوازندگان را بشناسد و بتواند آن را به شیوه درست تربیت کند.

او ادامه می‌دهد: کسی که 60 ساله است و حدود 30 الی 40 سال در ارکستر ساز زده، اندوخته‌هایی دارد که از جوان 20 ساله بیشتر است. البته نوازندگان جوان‌تر هم ویژگی‌های مثبتی چون انگیزه و توان بدنی بالا دارند که نباید مورد غفلت قرار بگیرد. به عقیده من رهبر ارکستر باید از هر کدام از نوازندگان با سنین مختلف بهترین‌ها را انتخاب و با ادغام آنها به نتیجه بهتر و پختگی بیشتر برسد.

امیرسعید بورنگ / جام‌جم